

19. Rusanivskiy, I. (2004), «Tini zabutykh predkiv» – yoho dozemnyi uklin Ukraini. Vypovnylosia 90 rokiv vid dnia narodzhennia vydatnoho kinorezhysera Serhiia Paradzhanova [«Shadows of forgotten ancestors» - his premortal obeisen to Ukraine], *Za nashu Ukrainu*, № 10 (12 bereznia), S. 5.

20. Khovaiba, N. (2013), Ukrainski myttsi taadianska vlada: protystoiannia, utysky, represii (druha polovyna 1960-kh – 1970-ti roky) [Ukrainian artists and Soviet power: confrontation, oppression, repression (second half of 1960s - 1970s)], *Hileia*, Kyiv, Vyp. 69, S. 143-147.

21. Yurchenko, V. (2006), Zhyttia i smert Leonida Bykova [Life and death of Leonid Bykov], *Kino-teatr*, № 5, S. 16-19.

Brehunets N. Coverage of the history of Ukraine in the artistic films of the school of poetic cinema of the second half of the 1960 s - the first half of the 1980 s.

The article examines the process of coverage of the Ukrainian theme in the artistic films of the «school of poetic cinema» in the second half of the 1960s - the first half of the 1980 s. Traces the autochthonous content of domestic historical artistic cinema and the active involvement of ethnographic material. Working out various sources, scientific literature and used scientific methods allowed the author to investigate the process of realization of the Ukrainian theme in the Soviet cinema of the second half of the 1960 s - the first half of the 1980 s, to show the coverage of the history of Ukraine in the artistic films, to determine the personal contribution of some Ukrainian cinematographers in the task of forming Ukrainian historical cinema.

The article is written in the light of modern methodological techniques for the analysis of sources and literature and is based on the principles of historicism, scientific objectivity, systemicity, as well as problem-chronological and descriptive methods.

Keywords: cinema, art, genre, script, director, ideology, state, history, «school of poetic cinema».

Одержано 09.01.2018.

УДК 94 (477)-051: [316.422] «1985/1991»

*Руслана Потапенко
(Переяслав-Хмельницький)*

**ІНТЕЛІГЕНЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ ПЕРІОДУ ПЕРЕБУДОВИ
1985-1991 РР.**

У статті представлені основні тенденції пошуку науково-педагогічною інтелігенцією України виходу зі складної ситуації, яка склалася в умовах реалізації політики перебудови та гласності щодо реформування народної освіти. Процес реорганізації АПН викликав глибоку дискусію в науково-освітній сфері. Особлива увага акцентувалася на здатності інтелектуальної еліти проводити реформи.

В умовах перебудови суспільства, розгортанні особистої ініціативи дедалі більшого значення набували молодіжні кооперативи. Автором охарактеризовано основні тенденції в сфері мовної політики, міжнаціональних відносин, зокрема, інтернаціоналізації, зближення нації і народностей, проблеми росту національної свідомості та потреби національного розвитку.

Ключові слова: науково-освітня інтелігенція, перебудова, гласність, народна освіта.

Щоб системно аналізувати перебіг подій в Україні часів перебудови 1985-1991 рр. дуже важливо з'ясувати специфіку стосунків між суспільством та владою, між владою та інтелектуальною елітою, визначити, які саме соціокультурні виклики часу впливали на науковців, освітян, громадських активістів, молодь.

Мета статті – проаналізувати ключові тенденції, котрі сформувалися у період перебудови в соціокультурному дискурсі; відобразити складний і суперечливий характер відносин у системі реформування науково-освітнього процесу і безпосередній вплив на цей процес інтелігенції України.

Дана тематика є надзвичайно актуальною, оскільки сучасна Україна знаходиться в активній фазі реформування освітнього процесу. Для ефективної реалізації курсу реформ вар-

то звернутися до досвіду участі науково-освітньої інтелігенції в соціокультурних перетвореннях України доби перебудови. А також, врахувати динаміку змін в країні й посилення тривожних тенденцій дестабілізації суспільства.

Перебудова – це всебічне піднесення ініціативи творчості, підприємництва в радянському суспільстві [4, с.2]. Успіх перебудови у великій мірі залежав від висування на перший план людей творчих, талановитих, неординарних. Як засвідчує досвід соціалістичних перетворень їх успіх, значною мірою залежав від ставлення до них молоді. Пояснити це можна тим, що попередні покоління увібрали в себе стереотипи та ідеали свого часу, тому з великими зусиллями освоюють новий стиль роботи та життя. Для старту перебудови достатньо було ініціативи та енергії авангардної групи старшого покоління, але, щоб закріпити переміни, зробити їх незворотніми, першорядного значення набуває молодь. Забезпечити сприятливі умови для суспільної ініціативи, творчості, можна було за допомогою активізації винахідництва, діяльності творчих організацій, оптимізації роботи закладів освіти, залучення до цих процесів дітей та молоді. Практично, це можна було втілити за рахунок створення різноманітних центрів науково-технічної творчості, організації клубів за інтересами, спільних підприємств і акціонерних об'єднань [4, с.2].

В умовах перебудови суспільства, розгортання особистої ініціативи та самоуправління дедалі більшого значення набували такі добровільні товариства, як молодіжні кооперативи. Їх створювали, головним чином, студенти та школярі, ідеологію яких формував викладацько-вчительський авангард. У кооперативах створювалися умови для самоуправління та самостійності молоді в руслі демократизації відносин. Такі кооперативи надавали різні послуги, наприклад, передрук документів на машинці [14, с.3].

Перебудовчі процеси були тісно пов'язані зі шкільною реформою, яка стала її невід'ємною частиною. Проте, відбувалася вона дуже складно. На Всеросійському з'їзді вчителів 1987 р. було зроблено зауваження на адресу системи просвітництва «всі працівники народної освіти зобов'язані критично ставитися до оцінки своєї діяльності», [1, с.1] «проаналізувати причини відставання, виробити заходи докорінного оновлення методів навчання і виховання» [1, с.1].

Роботу педагогічного колективу та органів народної освіти, щодо здійснення шкільної реформи та покращення їхньої діяльності, в світлі рішень січневого (1987 р.) XXVII з'їзду партії Пленуму ЦК КПРС проаналізувала міністр просвітництва Г.П. Веселова. Було наголошено, що вчителі підтримують масштабну програму з пришвидшення соціально-економічного розвитку країни. Проте, в початкових класах вони не приділяють потрібної уваги моральному вихованню, роботі з розвитку індивідуальних навичок учнів. Знання сільських учнів нижчі, порівняно з міськими. Майже жодних змін не відбулося у викладанні російської мови, рідної мови, математики, хімії, фізики, великі проблеми спостерігалися з вивченням інформатики та електронно-вираховальної техніки. Значна частина вчителів не формує, згідно реформи, історичне та економічне мислення учнів. У складній ситуації знаходилося викладання курсу літератури, естетичного виховання та іноземної мови. Позитив можна побачити лише в змінах, які відбулися в трудовому вихованні. Було зазначено, що за суспільно-виховними школами закріплено більше п'ятидесяти тисяч базових підприємств. 99 % учнів старших класів навчалася по 300 масовим професіям [1, с.1].

Доповідач на з'їзді Г.П. Власова дійшла висновку, що проект нової постанови суспільноосвітньої школи не у всьому відповідав духу реформи, не стимулював її розвиток, не розкривав демократизації діяльності школи [1, с.2].

Щодо профтехосвіти по виконанню рішення XXVII з'їзду КПРС доповідь зробив В.А. Казначєєв. Він зазначив, що в профтехосвіті значно збільшилася заробітна плата викладачів і майстрів, здійснювався комплекс заходів з покращення соціально-побутових умов учнів. До позитивних тенденцій розвитку профтехосвіти було віднесено наступні моменти: сформульовані цілі програми з навчання машинобудівного, топливно-енергетичного та будівельного комплексу; введено нові предмети з інформатики та вираховальної техніки. Головною ж проблемою залишалася забезпечення якості підготовки робітників потребам

сьогодення, а тим паче завтрашнього дня. Відлунювала безініціативність, інертність окремих працівників профтехучилищ, яким зручно було працювати за старими методами [1, с.2] .

Делегати з'їзду вчителів, аналізуючи хід перебудови в народній освіті та профтехосвіті, дійшли висновку, що реформа – це справа всенародна, вона просувається складно і тому вимагає до себе постійної уваги [1, с.2]

Напередодні лютого (1988 р.) Пленуму ЦК партії в пресі з'являється інформація про наукову неспроможність Академії педнаук СРСР. Лідери наукового світу змушені змінити лінію поведінки – перейти від агресивного відпору громадськості до стриманого покаяння і визнання своїх недопрацювань в науковій сфері. В. о. президента АПН СРСР І. Зверев про себе та колег заявив: «Необхідно визнати, що потрібного просування наукових досліджень за останні десятиліття не досягнуто, є явний застій, інертність, відрив від науки, від практики, від потреб вчителів» [12, с.3]

З доповіді на лютовому Пленумі ЦК КПРС стала зрозумілою необхідність реорганізувати Академію педагогічних наук: АПН має бути з новим статутом, з новим порядком виборів і, можливо, періодичним переобранням її членів. Почати планувалося зі створення затверджуючого органу. Щодо організаційної діяльності цього органу передбачалися наступні кроки: він проводить перший тур виборів в академію і разом з новими членами обирає президію; перші пів року президіум концентрує свої зусилля навколо ключових проблем в народній освіті з метою залучення в її лави найкращих представників, які виявлять себе в справі перебудови та педагогічної науки, організують другий тур виборів в АПН; ще через рік проведе третій тур. Принцип відбору в академію розглядався як «міра участі майбутніх членів в оновленні школи» [12, с.3]

Другий варіант реорганізації АПН запропонував перший заступник головного редактора «Учительської газети» В. Матвеев. Її суть полягала в наступному. Компетентна комісія в складі авторитетних вчених, громадських діячів, представників педагогічного світу і творчих союзів за допомогою таємного голосування мали обрати третю частину майбутнього складу АПН. Прізвища кандидатів в Академію підлягали широкому обговоренню на радіо, телебаченні та в пресі. Комісія, по-суті, мала лише констатувати результати обговорення суспільної думки. Це б стало справжнім визнанням для справжніх вчених, визнанням реальних наукових здобутків. Другий та третій тур комісія мала проводити разом з новообраними членами [12, с.3].

Згодом була опублікована інформація, що діючий член Академії Педнаук, крім заробітної плати, почасових оплат та гонорарів, пожиттєво отримує за звання 350 крб. в місяць, член-кореспондент – 175 крб. Таку ренту отримує 123 чоловіки – це люди з солідним впливом в адміністративній системі.

Через два місяці з'явилося два документи, в яких йшлося про збереження статусу-кво. Рада міністрів СРСР створила комісію з реорганізації АПН, але не наділила її правами затверджувального органу. Йшлося також про неможливість розпустити старий склад академії й оголосити нові вибори.

Офіційною відповіддю була заява голови комітету Г. Ягодіна, що розробки з реорганізації АПН не зустріли підтримки: «академічні традиції, зане, багато значать. Не варто їх руйнувати» [12, с.3]. На це віце-президент АН СРСР Є. Вельхова відповіла, що АПН – це авторитарна бездітна педагогіка, від якої зараз потерпають вчителі та вчені. Ю. Власова додала: «... як ця наукова організація може бути оновлена, якщо зберігає в своєму складі увесь псевдонауковий баласт, який методично, десятиліттями топить педагогічну науку» [12, с.3].

Після XIX партконференції в особистих бесідах, в друкованому слові творча інтелігенція все частіше висловлювала думку про невідповідність «духу» перебудови постанови ЦК ВКП(б) від 14 серпня 1946 р. «Про журнали «Зірка» та «Ленінград». Наголошувалося, загалом, на несправедливому оцінюванні творчого доробку А. Ахматової та М. Зощенко, творчість яких в той період широко пропагується. В зв'язку з цим, М.С. Горбачову була подана пропозиція про відміну даної постанови [13, с.45-46].

На VIII з'їзді письменників СРСР також неодноразово піднімалося питання, що постанова ЦК ВКП(б) від 14 серпня 1946 р. «Про журнали «Зірка» та «Ленінград» протирічить курсу партії в сфері літератури та мистецтва, що проводиться після квітневого (1985 р.) Пленуму ЦК КПРС, рішенням XXVII з'їзду КПРС та XIX партійної конференції. Творча інтелігенція зазначала, що в свій час постанова слугувала основою для командно-адміністративних методів у сфері літератури, для грубого «опрацювання» майстрів радянської літератури. 12 вересня 1988 р. секретаріат правління Спілки Письменників СРСР прийняв рішення просити ЦК КПРС розглянути питання про відміну вищезгаданої постанови ЦК ВКП(б) від 14 серпня 1946 р. [6, с.46].

Розглянувши звернення в ЦК КПРС Союзу письменників СРСР про відміну даної постанови, ЦК КПРС відмічав, що в ній були викривлені ленінські принципи роботи з інтелігенцією, під грубе «опрацювання» потрапили видатні радянські письменники. ЦК КПРС постановив: Постанову ЦК ВКП(б) від 14 серпня 1946 р. «Про журнали «Зірка» та «Ленінград» відмінити як помилкову [6, с.45].

Щоб суспільство усвідомило, що в країні проходять реформи, що країна виходить на якісно новий рівень життя, що політика перебудови та гласності працює, до владних органів все частіше приходило розуміння необхідності по-новому інформувати суспільство. Інформування суспільства на основі запровадження обчислювальної техніки та нових інформаційних технологій в усіх сферах життя, управління, науки, освіти, культури ставало головним пріоритетом тогочасної науково-технічної революції [8, с.55]. Особливо значне відставання спостерігалося в сфері зв'язку інформаційного забезпечення, яке включало в себе бібліотечну справу та поліграфію [8, с.56]. З приводу цього питання політбюро ЦК КПРС видав постанову «Про розробку концепції інформатизації суспільства» від 15 липня 1988 р. У ній йшлося, що Академія наук СРСР, Державний комітет СРСР з інформатики, Державний комітет з науки і техніки і т. д. мають розробити протягом 1988 р. на конкурсній основі варіанти проекту концепції інформатизації суспільства до I кварталу 1989 р. і, як наслідок, організувати широке суспільне обговорення варіантів цієї концепції [7, с.55].

Наслідком перебудовних процесів, що активно розпочалися по всій країні, стала робота Пленуму ЦК КПРС від 10 січня 1988 р. Перебудова створила в суспільстві атмосферу демократизації, гласності, зумовила наростання політичної активності. На Пленумі зазначалося, що на попередніх етапах було сформульовано теорію і власне саму політику перебудови, тепер перед державою постало питання практичного втілення цього курсу [2, с.1]. Виборча компанія в народні депутати СРСР констатувала, що хвиля народної ініціативи, громадянська активність зараховує в число майбутніх народних обранців активних учасників перебудови – з числа як комуністів, так і безпартійних, представників робітничого класу, інтелігенції, молоді, жінок [2, с.2]. Можна зробити висновок, що це відкривало перспективи для вибору найбільш достойного кандидата, який міг не лише лобювати політику партії, а й розвивати в дусі перебудови інші сфери суспільного життя.

До ЦК КПРС надійшов лист від радянського комітету ветеранів війни з проханням опублікувати документ, пов'язаний з активізацією воєнно-патріотичної роботи, а саме, постановою ЦК КПРС від 29 жовтня 1987 р. [9, с.17]. У Постанові Секретаріату ЦК КПРС від 1987 р. «Про посилення роботи з увіковічення пам'яті захисників вітчизни, активізації венно-патріотичного виховання трудящих» наголошувалося на таких важливих аспектах: по-перше, активізувати роботу з вивчення революційного минулого партії та народу, удосконалити воєнно-патріотичне виховання радянської людини, особливо молоді; по-друге, активно залучати молодь до охорони пам'ятників історії і культури, скоординувати практичну діяльність з увіковічення пам'яті загиблих героїв, здійснювати необхідні заходи з посилення виховання підростаючого покоління в дусі громадянськості, патріотизму та інтернаціоналізму. Контроль за виконанням постанови було покладено на відділи організаційно-партійної роботи, науки та учбових закладів [10, с.17-18]. До реалізації постанов цього документу мав долучитися найбільш активний прошарок суспільства – науково-освітня інтелігенція. Недоліком цього документу було те, що робота в цьому напрямку проводилася як кампанія в період підготовки до ювілеїв. Форми воєнно-патріотичного виховання серед молоді та

населення були малодієві, нерідко живий діалог підмінювався порожніми деклараціями. У процесі виховання почуття патріотизму слабко використовувалася можливість дошкільних, культурно-просвітницьких та навчальних закладів [11, с.19].

На думку директора Інституту світової літератури ім. Горького Ф. Кузнєцова, серед інтелігенції почали визрівати небезпечні та складні процеси, які потрібно направити в правильне русло. Для цього наголошувалося на необхідності виявляти повагу до всіх національностей, до всіх республік [3, с.87-88] .

У травні 1989 р. відбулося засідання Ідеологічної комісії ЦК КПРС. Крім членів Комісії, в ньому взяли участь засоби масової інформації та видатні вчені-суспільствознавці. У ході зустрічі зазначалося, що не вирішеною залишається низка ключових аспектів теорії міжнародних відносин – розуміння сутності нації та етичного розвитку народів. Все це вимагало якісно нових підходів, розробки сучасної концепції міжнародних відносин. Було наголошено на необхідності глибокого наукового аналізу двох головних тенденцій у сфері міжнародних відносин, а саме – інтернаціоналізації, зближення націй і народностей, до росту національної свідомості та потреби в національному розвитку. Разом з тим, було відмічено небезпеку абсолютизації національної ідеї, її відриву від ідеї інтернаціоналізму [5, с.75-76].

Величезна увага членами комісії надавалася розгляду комплексу національно-культурних проблем. Відзначалося, що не скрізь двомовність була нормою. Мало місце утискання національної мови, небажання частини російського населення володіти мовою народу республіки, в якій воно проживало [5, с.77].

Серйозне занепокоєння викликав і той факт, що в національній освіті продовжувався процес скорочення кількості тих, хто читав, навчався та розмовляв на рідній мові. За даними соціологічних досліджень, які проводилися в містах автономних областей, 40% молоді взагалі не знало рідної мови або володіло нею слабо. Варто зазначити, що не скрізь було створено умови для вивчення мови [3, с.84].

Науковець з інституту етнографії Ю. Бромлей наголошував, що під приводом гласності та перебудови засоби масової інформації, особливо суспільно-літературні журнали, говорять про шкоду двомовності у розвитку пізнавальних особливостей дітей, у той час, коли світова практика наголошувала, що саме знання декількох мов розширює інтелект дитини [3, с.86-87]. Зі свого боку, замісник завідувача державно-правовим відділом ЦК КПРС В. Михайлов, єдиний вихід щодо мовного питання вбачав у можливості надання республікам на власний розсуд, демократичним шляхом вводити державну мову [3, с.87].

Свою позицію щодо національного питання висловив і Г. Ягодін, який зазначив, що згідно статистики спостерігається тенденція зі зменшення кількості націй, народностей, етнічних груп. Він наголосив, що з точки зору шкільної освіти дуже важливо забезпечити національно-російську та російсько-національну двомовність. Цей принцип у різних республіках здійснювався по-своєму. Зокрема, в Україні він був прийнятий по суті. Крім того, Ягодін зазначив, що «ряд республік вважає, що національна мова, має бути захищена як державна, а російська, й так виживе. Не потрібно конституювати її права, тому що більшість населення в інтересах дітей і так вибере мову для освіти російську» [3, с.82] .

У своєму виступі секретар ЦК Компартії України Ю. Сльченко зазначив, що на Україні гостро відчувається національна та міжнародна проблема, існує теоретична плутанина, недостатньо певно трактується принцип двомовності. Багато хто не може вловити практичний сенс цієї формули, сферу застосування національно-російської двомовності. Назрвало питання про державну національну мову [3, с.82]

Величезна надія у вирішенні національного питання покладалася на науково-освітню інтелігенцію. 5 травня 1989 р., навіть, було внесено ряд конкретних пропозицій. А саме, – розширити мережу газет, журналів, видавництв, студій телебачення на національній мові; продовжити практику проведення теоретичних та науково-практичних конференцій з актуальних питань міжнародних відносин; налагодити випуск на ці теми сучасних книг та брошур [5, с.77].

Було висловлено припущення про важливість створення якісно нових підручників з історії народів СРСР, які б об'єктивно відобразили минуле [5, с.77]. Зазначалося, що якщо підручники історії СРСР не будуть переписані, то проблема інтернаціонального виховання не буде вирішена. Історія СРСР має бути історією народів СРСР, – зазначив В. Михайлов [3, с.87].

Таким чином, завдяки всебічному піднесенню ініціативи творчості та індивідуальності, висування в науково-освітній сфері на перший план людей неординарних, не заангажованих, креативних, влада та «стара» наукова еліта змушена була реагувати на посилення змагань у науковому світі. Науковці нової генерації зустріли гостру реакцію небажання змін з боку старої гвардії науковців, які не хотіли мислити по-новому. Про посилення патріотичних тенденцій засвідчує Постанова Секретаріату ЦК КПРС «Про посилення роботи з увіковічнення пам'яті захисників вітчизни, активізації воєнно-патріотичного виховання». Рушійною силою всіх перетворень у системі освіти, мови, посиленні націоналістичних тенденцій була науково-освітня інтелігенція, яка мала на новий лад перелаштувати освітній процес, зробити його сучасним та новаторським.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Быть воспитателем нового человека. Всероссийский съезд учителей // Правда. 1987. №154 (25141). С.1-2.
2. Доповідь Генерального секретаря ЦК КПРС М.С. Горбачова на Пленумі ЦК КПРС 10 січня 1989 року // Молодь України. 1989. №8 (16089). С.1-2.
3. Идеологические проблемы межнациональных отношений (С заседания Идеологической комиссии ЦК КПСС 5 мая 1989 года) // Известия ЦК КПСС. 1989. №6 (293). С.78-89.
4. Молодь і підприємництво // Молодь України. 1989. №8 (16089). С.2.
5. О заседании идеологической комиссии ЦК КПСС // Известия ЦК КПСС. 1989. №6 (293). С.75-77.
6. О постановлении ЦК ВКП (б) от 14 августа 1946 года «О журналах «Звезда» и «Ленинград» // Известия ЦК КПСС. 1989. №1 (288). С.46.
7. О разработке концепции информатизации общества. 15 июля 1988 г. // Известия ЦК КПСС. 1989. №1 (288). С.55.
8. О разработке концепции информатизации общества. Записки отделов ЦК КПСС // Известия ЦК КПСС. 1989. №1 (288). С.55-56.
9. Об усилении работы по увековечению памяти защитников Родины, активизации военно-патриотического воспитания трудящихся // Известия ЦК КПСС. 1989. №6 (293). С. 17.
10. Об усилении работы по увековечению памяти защитников Родины, активизации военно-патриотического воспитания трудящихся. Постановление Секретариата ЦК КПСС. 29 октября 1987 г. // Известия ЦК КПСС. 1989. №6 (293). С.17-18.
11. Об усилении работы по увековечению памяти защитников Родины, активизации военно-патриотического воспитания трудящихся // Известия ЦК КПСС. 1989. №6 (293). С. 18-26.
12. Титулы и наука // Правда. 1989. №17 (25735). С.3.
13. ЦК КПСС, тов. Горбачёву М. С. // Известия ЦК КПСС. 1989. №1 (288). С.45-46.
14. Школа стає кооперативом // Молодь України. 1989. № 8 (16089). С.3.

REFERENCES

- 1.(1987), Byit vospitatelem novogo cheloveka. Vserossiyskiy s'ezd uchiteley, Pravda, №154 (25141), s. 1-2.
- 2.(1989), Dopovid Generalnogo sekretarya TsK KPRS M. S. Gorbachova na PlenumI TsK KPRS 10 sIchnya 1989 roku, Molod Ukrayini, №8 (16089), s. 1-2.
- 3.(1989), Ideologicheskie problemyi mezhnatsionalnyih otnosheniy (S zasedaniya Ideologicheskoy komissii TsK KPSS 5 maya 1989 goda), Izvestiya TsK KPSS, №6 (293), S. 78-89.
- 4.(1989), Molod i pidpriemnitstvo, Molod UkraYini, №8 (16089), s.2.
- 5.(1989), O zasedanii ideologicheskoy komissii TsK KPSS, Izvestiya TsK KPSS, №6 (293), s. 75-77.
- 6.(1989), O postanovlenii TsK VKP (b) ot 14 avgusta 1946 goda «O zhurnalah «Zvezda» i «Leningrad», Izvestiya TsK KPSS, №1 (288), s. 46.
- 7.(1989), O razrobotke kontseptsii informatizatsii obschestva. 15 iyulya 1988 g., Izvestiya TsK KPSS, №1 (288), s. 55.

- 8.(1989), O razrobotke kontseptsii informatizatsii obschestva. Zapiski otdelov TsK KPSS, Izvestiya TsK KPSS, №1 (288), s. 55-56.
- 9.(1989), Ob usilenii raboty po uvekovecheniyu pamyati zaschitnikov Rodinyi, aktivizatsii voenno-patrioticheskogo vospitaniya trudyaschihsya, Izvestiya TsK KPSS, №6 (293), s. 17.
10. (1989), Ob usilenii raboty po uvekovecheniyu pamyati zaschitnikov Rodinyi, aktivizatsii voenno-patrioticheskogo vospitaniya trudyaschihsya. Postanovlenie Sekretariata TsK KPSS. 29 oktyabrya 1987 g., Izvestiya TsK KPSS, №6 (293), s. 17-18.
11. (1989), Ob usilenii raboty po uvekovecheniyu pamyati zaschitnikov Rodinyi, aktivizatsii voenno-patrioticheskogo vospitaniya trudyaschihsya, Izvestiya TsK KPSS, №6 (293), s. 18 – 26.
12. (1989), Titulyi i nauka, Pravda, №17 (25735), s. 3.
13. (1989), TsK KPSS, tov. GorbachYovu M. S., Izvestiya TsK KPSS, №1 (288), s. 45-46.
14. (1989), Shkola stae kooperativom, Molod Ukrayini, №8 (16089), s.3.

Potapenko R. Integration of Ukraine in the conditions of social-political transformations of the period of examination 1985-1991.

The article presents the main tendencies of the search for scientific and pedagogical intellectuals of Ukraine to get out of a difficult situation that has developed in the context of the implementation of the policy of perestroika, publicity regarding the reflection of public education. The process of reorganization of the APN caused a profound debate in the scientific and educational sphere. Particular attention was paid to the ability of the intellectual elite to carry out reforms.

In the context of perestroika society, the deployment of personal initiative is becoming increasingly important youth cooperatives. The author characterized the main trends in the field of language policy, interethnic relations, in particular, internationalization, the rapprochement of the nation and nationalities, the problem of the growth of national consciousness and the needs of national development.

Key words: scientific and educational intelligentsia, perestroika, publicity, popular education.

Одержано 27.02.2018.

УДК 780.614.11-051+780.614.13-051 (477.41) «195/200»

*Світлана Тетеря,
Наталія Костюк,
Тетяна Мелешко
(Переяслав-Хмельницький)*

**КОБЗАРСТВО ТА БАНДУРНИЦТВО НА ПЕРЕЯСЛАВЩИНІ
(ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)**

У статті розглядається питання стану кобзарства та бандурництва на Переяславіщині в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Прослідковано шлях і передумови створення перших ансамблів бандуристів. Проаналізовано питання побутування на Переяславіщині майстрів по виготовленню музичних інструментів, а також висвітлюється сучасний стан побутування народної та академічної бандури.

Порушується проблема запису спогадів від респондентів про традиційну гілку української етнокультури – кобзарство. Паралельно проводився збір матеріалів про сучасне бандурне мистецтво, яке витісняло традицію з теренів України.

Експедиційно-пошукова діяльність надзвичайно важлива для наукової роботи в плані дослідження та збереження традиційної культурної спадщини.

Ключові слова: кобзарство, музиканти, нищення традиції, капели бандуристів, бандуристи, респонденти, польові дослідження, самодіяльні колективи, кобзарська школа, клас бандури.

Стан сучасного соціуму, як в Україні, так і в світі, все частіше дозволяє говорити про нашу епоху як про поворотний момент в історії, як про час, коли необхідно повернутися до своїх витоків, щоб осмислити майбуття. На сьогодні, зокрема, в українському суспільстві